

Благодійна

Ц
П
Ф

організація

Центр
практичної
філософії

Інститут філософії
ім. Г. С. Сковороди
НАН України

Практична Філософія

3

2019

Практичне є все, що можливе
завдяки свободі.

Кант

№3, 2019 (№73)

Практична Філософія

ЗМІСТ

ЕТИКА І МОРАЛЬ

Гардашук Т.В. Етичні аспекти наномедицини: інновації та відповідальність3

СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Гордійчук О.О. Стереотипи як конструкти сприйняття та потрактування ментальностей різних народів 10

Пінчук Є.А., Саракун Л.П. Ульріх Бек: концептуальні засади космополітичного світогляду..... 17

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЗАСАДИ СУСПІЛЬНИХ ПРАКТИК

Каралаш Ю.І. Місцеве самоврядування як форма локальної самоорганізації українського соціуму.....25

Магера С.І. Ідеологізація культури як основа її деформації в тоталітарних суспільствах32

Олексин І.Я. Глобалізаційний вимір ціннісного потенціалу людської діяльності38

Пирогова Т.І. Естетична культура: поняття та педагогічно-виховне значення45

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

Кисляковська І.В. Авторитарні техніки соціалізації в сучасній освіті: дисципліна і самодисципліна53

Кичирук Т.В. Синергетична парадигма нелінійного мислення у вищій економічній освіті61

Савицька І.М. Філософія сучасної парадигми університетської освіти67

ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мулярчук Є.І. Чесноти покликання: теоретичні та практичні аспекти дослідження73

Сідак Л.М. Алкоголізм і руйнація особистості як втрата свободи78

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Гейко С.М. Трансформація змісту поняття «іронія» в генезі історико-філософських парадигм.....	84
Павлов В.Л. Становление декабристского движения (исторический и философский контексты) часть вторая: союз благоденствия	89
Савельева М.Ю. Миф и рациональность в логике исторического становления понятия «достоинство»	100
Semenyaka O.O. Friedrich Nietzsche as the “Founder” of Conservative Revolution	111
Супрун А.Г., Давиденко А. Філософські роздуми В. Вернадського про сутність наукового світогляду	128

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ І РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

Валкевич О.М. Теорія антропогенезу Жоржа Батая: від тваринного до сакрального.....	132
Готич М.І. Оцінка персоналізму Августина Жан-Люк Марйюном та Девідом Гарттом	138
Заремба Є.М. Суб'єктність православної церкви в Україні як мета державної політики у «православному питанні».....	145
Зацепіна Н.О. Релігійна комунікація як фактор впливу медіа-культури на розвиток релігійного туризму.....	153
Висоцька Т.М. Православні церкви України як продукт деімперіалізації.....	160
Картаєв В.В. Відкритий теїзм, його версії та божественне передзнання.....	168
Кобетяк А.Р. Становлення Київської церкви в розрізі міжправославних відносин в Україні.....	174
Синій В.С. Оценка эффективности советов попечителей в процессе управления украинскими баптистскими семинариями	184
Соколовський О.Л. Христологічні моделі у теології сучасного християнства.....	192
Стрижачук Ф.В. Доктрина про трійцю у радикальних реформаторів і антитринітарні рухи	197
Христокін Г.В. Цінності громадянського суспільства як умова єдності православних в Україні	203

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Сідак Л.М. Всеукраїнська науково-практична конференція «Суперечності взаємодії моралі і права в сучасному українському суспільстві».....	212
---	-----

СУБ'ЄКТНІСТЬ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ ЯК МЕТА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У «ПРАВОСЛАВНОМУ ПИТАННІ»

Стаття присвячена філософсько-релігієзнавчому аналізу вирішення міжправославного конфлікту в історії новітньої України, участь держави у цих процесах. Об'єднання православних церков в єдину церкву — це результат реалізації світового досвіду, досягнень зарубіжної та української православної теології, а також участі органів влади при суворому дотриманні нею чинного законодавства України. Досліджено позитивну роль Української держави та українського політикуму в примиренні православних юрисдикцій і становленні єдиної Помісної Православної Церкви в Україні як важливої атрибутивної ознаки української державності.

Ключові слова: патріархат, автокефальна церква, канони, автономна Церква, помісна Церква.

Впродовж двох тисячоліть наші предки виборювали незалежність своєї церкви. Нараз на початку 2019 року Вселенський патріарх Варфоломій I у повній відповідності до православних канонів та з дотриманням процедур підписав Томос про надання автокефалії Православній церкві України, яка створена в грудні 2018 року шляхом об'єднання Української Православної Церкви Київського патріархату, Української Автокефальної Православної Церкви та частини Української Православної Церкви Московського патріархату. Об'єднання православних церков в єдину церкву — це результат реалізації світового досвіду, досягнень зарубіжної і української православної теології. Це для нашої держави визначна подія, яку можна поставити в один ряд із набуттям Україною незалежності. Історія свідчить про те, що в різні часи православні християни, наші попередники, вже домагалися і здобували незалежність Церкви. Однак з різних причин незалежність цю втрачали. Зважаючи на велике значення для нашої держави суб'єктності церкви взагалі, а православної насамперед, бо українці переважно є православними християнами, потрібно досліджувати та вивчати історію боротьби за автокефалію, її отримання та втрат і робити з цього відповідні висновки, щоб в майбутньому не повторилися минулі помилки. Виходячи з цього, нами досліджено позитивну роль Української держави та українського політикуму в примиренні православних юрисдикцій та становленні єдиної Помісної Православної Церкви в Україні як важливої атрибутивної ознаки української державності.

Природа православних церков є такою, що вони постають і розвиваються на основі певного етносу і, як правило, в рамках окремого державного утворення. Політична незалежність не є обов'язковою умовою незалежності православної Церкви, однак вона зазвичай веде до утвердження церковної автокефалії. Свого часу, описуючи взаємозалежності національної державності і церковної незалежності, колишній міністр культів України у 1918 р., відомий дослідник проблеми православної автокефалії та канонічного права О.Г. Лотоцький дав дуже точне визначення їхнього співіснування. «Основна засада української державної влади, — підкреслював він, звертаючись до Православного собору в Києві, — полягає в тому, що в самостійній державі має бути й самостійна Церква. Цього однаково вимагають інтереси держави й Церкви. Ніякий уряд, що розуміє свої державні обов'язки, не може погодитися на те, щоб осередок церковної влади перебував в іншій державі. Ще менше можна допустити це в даному випадку — з огляду на кардинальну різницю між обома державами й щодо політичного в них режиму, й щодо правно-державного стано-

вища Церкви на Московщині та на Україні. Тому в своїх відносинах до інших Церков українська Церква має бути автокефальною під головуванням Київського митрополита та в канонічному зв'язку з іншими самостійними Церквами. Що ж далі, до взаємних відносин у нас між Церквою й державою, то взаємовідносини ті мають стояти на непорушній основі: «Кесареве – Кесареві, Боже – Богові» [15, с. 142].

Історія Церкви дає нам безліч прикладів жорсткої кореляції державної незалежності того чи іншого православного народу та автокефалії його церкви. Цей зв'язок добре прослідковується на прикладі Грузинської, Болгарської, Сербської, Румунської, Грецької та інших церков, які то набували, то втрачали свою канонічну незалежність разом з набуттям чи втратою незалежності своєї держави. У ряді випадків, як це, наприклад, було з Грецькою, Румунською чи Сербською православними Церквами, саме держава виступала ініціатором надання чи повернення втраченого автокефального статусу православної церкви свого народу. По великому рахунку розв'язання «українського православного питання» є рядопокладеним випадком у переліку наведених змін у державно-політичному та церковно-юридичному устрої православних народів. Та й сама українська історія дає приклади не лише поміркованих підходів до розв'язання проблеми автокефалії своєї православної церкви, як це було в добу Гетьманату, але і радикальних кроків у цьому напрямку, що були зроблені Директорією, яка спеціальним державним актом проголосила автокефалію православної церкви в Україні [1], однак не встигла реалізувати це рішення на практиці [8].

З урахуванням сказаного, вже у наш час у 2008 р. у Києві Вселенський патріарх Варфоломій I підтвердив таку тісну ув'язку державної та інституційної незалежності Церков православних народів. «Церква-Мати погоджувалася з вимогою урядів новостворених держав із православним населенням на Балканському півострові щодо надання автокефалії Церквам, які виходили з її канонічної юрисдикції, а саме Грецькій (1850), Сербській (1831), Болгарській (1945) та Албанській (1937) ... попри те, що це спричинило різке звуження церковної юрисдикції Константинопольського патріархату», – зазначав він [2].

Порівнюючи церковну політику, скажімо, грецького уряду, що власним актом відновив автокефалію Елладської Церкви у 30-х роках XIX ст., чи Румунської влади на чолі з князем Олександром Кузою, яка в 1865 році проголосила автокефалію Румунської Церкви [14], з політикою українських державних утворень доби Богдана Хмельницького, українських урядів (УНР, Гетьманату, Директорії, що діяли рішуче, попри хаос революційної події 1917-1921 рр.) та сучасної Української держави, не можна не відзначити непослідовність та нерішучість останньої. Козаччина, особливо під проводом Богдана Хмельницького, боролася за православну віру та проти спроб окатоличення українців чи нав'язування їм унійного єднання з Римом, а згодом знівелювала свої свободи і незалежність церковного устрою Переяславськими угодами, укладеними, як уже зазначалося, всупереч волі православної ієрархії, яка очолювала православну церкву в українських землях [3; 429]. Глибокою помилкою Української народної республіки на чолі з М. Грушевським та В. Винниченком була практична відсутність розуміння очільниками держави значення Церкви як мобілізуючої та націєтворчої сили. Гетьман П. Скоропадський, хоч і розумів важливість місії Церкви та її вплив на суспільство, але так і не зайняв однозначної позиції щодо русифікаторської політики та організаційно-церковних маніпуляцій, організованих тодішнім Київським митрополитом Антонієм (Храповицьким), навіть попри настирливі рекомендації міністрів сповідань В. Зінківського та О. Лотоцького. Дії Директорії УНР були значно чіткішими і однозначними в питанні унезалеження православних в Україні, однак історія не дала шансу реалізуватися [8].

В роки Другої світової війни німецький окупаційний режим, як відомо, з першого дня свого функціонування, активно протидіяв відновленню як української державності, так і української православної Церкви, справедливо вбачаючи в останній потугу, що сприяла відродженню національної самосвідомості українців. Тому, давши відродитися українській православної церкві, окупанти всіляко забезпечували її дисперсну присутність на окупованих теренах, не даючи їй перетворитися на силу, здатну посприяти політичному відродженню нації [7; 320]. Українська ж держава, яка так і не відродилася, не змогла продемонструвати своєї політики в галузі релігійного відродження.

Політика сучасної незалежної Української держави також не може характеризуватися як така, що має однозначну визначеність і тяглість у часі. Українські політики вищого рангу, можливо, і бачили в Церкві засіб формування загальнонаціональної ідентичності українців та духовного осередку нації, однак реально діяли так, що православна церква в Україні у більшості випадків перетворювалася на механізм руйнації національної єдності. Заради справедливості, щоправда слід зазначити, що все це відбувалося не без суттєвого, а інколи і визначального впливу з-поза меж України та із закордонних духовно-релігійних центрів. Загалом «релігійне питання» в Україні, як і міжправославні протиріччя, що зберігаються тут десятиліттями, були інструментом творення «двох Україн», а не засобом «зшивання України».

Президент України Л. Кравчук гаряче підтримав прагнення Української Православної Церкви (колишнього Українського екзархату РПЦ) отримати канонічну незалежність від Москви, однак зробив це за рахунок ігнорування, а згодом пригнічення Української автокефальної православної Церкви, очолюваної відомим борцем за незалежність України та її Православної Церкви патріархом Мстиславом (Скрипником) [22]. Це вже само по собі робило політику Л. Кравчука у церковному питанні надзвичайно непослідовною і такою, що поглиблювала проблеми у стосунках між українцями, які прагнули будь-що унезалежнення своєї Церкви, а також між православними в Україні та православними українцями в діаспорі.

Його політика в питанні облаштування церковного життя, асоціюючись з відходом від євразійського вектору і орієнтуючись на євроатлантичний вибір, поглиблювала протиріччя між православними Сходу і Півдня України, які орієнтувалися на Московську патріархію, та заходу і, значною мірою, центру країни, що намагалися звільнитися від московської духовно-релігійної та інституційної опіки, яка тривала вже понад три століття. Не кращою характерною особливістю церковної політики Л. Кравчука було і те, що, вона була орієнтована, радше не на ідеї і цінності, що спрямовувалися на утвердження суб'єктності православної церкви в Україні, а на підтримку особистостей, що часом доходила до вимушеного їх порятунку при допомозі Української держави.

Політика наступного президента України Л. Кучми, навпаки, базувалася на критиці такої підтримки частиною православних в Україні, політичного втручання Л. Кравчука у питання церковного будівництва та намагання розв'язати міжправославні протиріччя на користь УПЦ КП і здобути незалежність православних в Україні у спосіб, що суперечить православним канонам та церковній практиці. Інерційно такі підходи Л. Кучми до проблем православних в Україні, що сформувалися на протигагу політиці Л. Кравчука та з метою перемоги на президентських виборах, проіснували понад два роки першого президентського терміну Л. Кучми, аж до того часу, доки він не побачив у національноорієнтованому церковному русі свого союзника у справі зміцнення загальнонаціональної ідентичності України та її організаційно-політичної єдності. Однак, при всьому цьому президент Л. Кучма, навіть у переконалих у неможливості вирішення проблем православних в Україні з допомогою Московського патріархату та УПЦ, не перестав бути прихильником цієї церкви і не в останню чергу також з причин особистої симпатії до її глави митрополита Володимира (Сабодана). В кінцевому підсумку у церковній політиці президента Л. Кучми, так як і в зовнішній його політиці, утвердився принцип «багатовекторності», що при усіх його плюсах ніс у собі елемент тимчасової невизначеності, що надмірно затягувалася в часі. Демонстрація «рівновіддаленості» глави держави від усіх Церков виливалося у відвідини храмів, що належали до різних церковних юрисдикцій у Великодні свята, почергову матеріальну допомогу з боку держави, нагородження релігійних діячів державними нагородами тощо. Щоправда президент Л. Кучма зробив кілька виразних кроків у бік унезалежнення православних в Україні, ініціювавши переговори з цього питання між Вселенською та Московською патріархією, УПЦ та урядом України, проголосив утворення єдиної Помісної православної Церкви в Україні спільною справою Церкви, держави і суспільства, провів чимало зустрічей з державними та церковними керівниками найвищого рівня з цього питання, організував роботу по поверненню Церквам незаконно реквізованого майна тощо. Загальним результатом його роботи у цьому напрямку стало те, що і президент, і Церква, і українське суспільство переконалися у тому, що Московська патріархія ні за

яких обставин не стане врегульовувати міжправославний конфлікт, а тим більше шляхом надання православним в Україні канонічної незалежності.

В. Ющенко, Прем'єр-міністр і Президент України, відзначився тим, що подібно до свого попередника, починаючи з 2000 по 2008 рр. повною мірою відпрацював модель можливого надання національно орієнтованим Церквам України автокефалії через посередництво Вселенської патріархії. І хоча ця спроба також виявилася невдалою, вона показала, що це питання може бути вирішено з урахуванням церковних канонів та інтересів Вселенської патріархії, але без домінування особистих симпатій та антипатій політичного керівництва України, та фаворизування одного із церковних лідерів. Більшість кроків президента В. Ющенка по досягненню церковного миру в країні та здобуття автокефалії православними в Україні носили волюнтаристський характер і в результаті призвели до поглиблення протиріч не лише між УПЦ та національно орієнтованими православними Церквами, але і між УПЦ КП та УАПЦ. При цьому він так і не зміг підпорядкувати надмірні амбіції керівництва Київського Патріархату загальноцерковній та загальнонаціональній справі подолання міжправославних протиріч та унезалеження православних в Україні. Разом із організованою ним боротьбою з «кучмізмом», провальною кадровою політикою, намаганням будь-що вибудувати пантеон національних героїв та невиконаними обіцянками щодо реалізації надмірно амбітних проєктів типу «дитячої лікарні майбутнього», Віктор Ющенко увійшов у історію боротьби українців за інституційну церковну незалежність як державний діяч, який поставив цю боротьбу як пріоритет своєї політики по формуванню загальнонаціональної ідентичності українців, а отримав натомість знехтувану можливість добитися автокефального статусу хоча б для церков національної орієнтації.

Прихід на посаду глави держави В. Януковича почався з повного ігнорування ним попередніх напрацювань у цьому напрямку. Сама передвиборча кампанія кандидата у президенти України відчутно загострила тенденції до розколу країни за рахунок найактивнішого протиставлення регіональних, політичних та соціально-культурних ідентичностей українців. Прихід до влади В. Януковича був позначений жорсткою переорієнтацією державної політики на підтримку лише однієї церкви – УПЦ (МП). За висловом одного з очільників державного органу у справах релігій того часу – Державного комітету України у справах національностей і релігій, сама постановка питання про унезалеження православних в Україні дорівнювала зраді державних інтересів, а модель об'єднання православних церков бачилася як приєднання «розкольніцьких» УПЦ КП та УАПЦ до УПЦ Московського патріархату.

Такі підходи в реальній політиці В. Януковича щодо України радикально відрізнялися від декларованих ним принципів про рівне ставлення до всіх релігій, невтручання у внутрішні справи церков, неприпустимість використання міжконфесійних конфліктів у політичних цілях [17, с. 358]. Однак навіть така задекларована політика подвійних стандартів у цій царині не вела навіть до імітації виконання уже установлених на той час стандартів у спілкуванні глави держави з церковними та релігійними організаціями. Прохання і побажання усіх релігійних організацій, за виключенням УПЦ, відверто ігнорувалися, президент не реагував на прохання ВРЦіРО про зустріч з ним, відносини РПЦ з УПЦ набули такого характеру, що патріарх Кирило органічно перебрав управління УПЦ на себе і розпочав активну пропаганду «руського мира» та цивілізаційного вибору України на користь Росії. Під впливом цих факторів була зроблена спроба усунення митрополита Володимира (Сабодана) з поста предстоятеля УПЦ, з метою його заміни проросійсько налаштованим архієреєм. Що ж стосується Всеукраїнської ради Церков і релігійних організацій, то В. Янукович зустрівся з її членами лише у квітні 2011 року і фактично ігнорував проблеми, що були поставлені під час цієї зустрічі. Це продемонструвала наступна його зустріч з членами ВРЦіРО, що відбулася 21 березня 2012 р. і була покликана зірвати поїздку керівників Церков і релігійних організацій до штаб – квартири Європейського Союзу з метою зустрічі з керівництвом цієї поважної інституції задля інформування щодо порушень релігійних свобод владою України.

Уже на цій зустрічі президента з ВРЦіРО релігійні діячі висловили свої претензії щодо курсу, обраного В. Януковичем, спрямованого на підтримку УПЦ, ігнорування об'єднавчого процесу у православ'ї та превалювання проросійської орієнтації глави держави у всіх сферах життя суспільства. Пізніше ці та інші проблемні моменти у ставленні

тогочасної влади до релігійного життя в Україні ляжуть в основу наростання протестних настроїв у релігійному середовищі країни та участі більшості Церков і релігійних організацій у подіях 2013-2014 рр., що призвели до падіння режиму В. Януковича [16].

Вся діяльність В. Януковича на посту президента України, як і його передвибірчої кампанії були спрямовані на загострення боротьби ідентичностей українців, які представляли різні регіони країни. Це стосувалося питань прочитування української історії, применшення героїки боротьби українських патріотів за незалежність нашої держави, мовного питання, розвитку української культури. Це ж саме стосувалося і релігійно-церковної сфери, де виразно українська ідентичність православних, що належали до національно орієнтованих православних Церков та УГКЦ притлумлювалася на користь малоросійської або і відверто проросійської ідентичності в УПЦ (МП), яка всіляко підтримувалась та культивувався. Іншими словами, період президенства В. Януковича зупинив всяку роботу держави, спрямовану на розв'язання міжправославного конфлікту та утвердження суб'єктності православної церкви в Україні на користь однозначного підпорядкування її Москві.

Щоправда, у своєму прагненні силою підпорядкувати УПЦ КП та УАПЦ Українській православній Церкві як частини РПЦ В. Янукович відрізнявся від своїх попередників лише вектором своєї активності. Усі три попередні президенти України також тією чи іншою мірою створювали державний тиск на релігійно-церковне і особливо православне середовище. Це прекрасно відчувало не лише саме церковне середовище і усе українське суспільство. Соціологія показує, що в усі періоди існування нашої держави у рівне ставлення держави до усіх Церков вірило від третини до п'ятої частини опитаних, тоді як фаворитизування владою однієї з Церков на противагу іншим визнавали від понад половини до 42% респондентів [20, с. 41].

Що ж стосується власне православного середовища, то така позиція держави призвела до гальмування процесів самоідентифікації православних та становлення у православному середовищі України загальнонаціональної ідентичності, відсутність якої саме і призвела до міжправославного конфлікту та формування взаємовиключаючих моделей подальшого розвитку інституалізованой православної релігійності в Україні.

Зважаючи на тиск влади, значна частина православних, як показували соціологічні дослідження на той час і в певній мірі тепер, не бажають ідентифікувати себе з тією чи іншою православною церквою, а відносять себе до розряду «просто православних». Заради справедливості тут варто наголосити на тому, що подібна анонімність позиції частини респондентів пояснюється не лише їхнім бажанням з тих чи інших причин приховати свою приналежність до конкретної православної Церкви, а й ігноруванням розбіжностей, що існували між позиціями трьох православних юрисдикцій щодо подолання конфлікту та унезалежнення на користь послуговування у своїй молитовній чи святково-обрядовій діяльності можливостями тієї конкретної парафії, в якій кожній людині зручно задовольнити свої релігійні потреби в даний момент. Так, у період з 2000 по 2016 рр. кількість «просто православних» коливалася від 38,2% до 21,2%. На користь же існування значної групи православних, які не мають бажання брати участь у міжправославній боротьбі, а просто користуються послугами Церкви, говорить той факт, що у різні роки 90 і більше відсотків респондентів відповідних соціологічних опитувань, бачать причини конфліктів на релігійному ґрунті у боротьбі за церковні будівлі, у прагненнях підтримки влади з боку церковної ієрархії, у політичних проблемах та питаннях національного характеру [20, с. 31, 39].

Позиція нинішньої влади у питанні врегулювання міжправославних протиріч і, перш за все, Президента України П. Порошенка до 2017 року, мала також свої відмінні риси. Головною серед них слід визнати очевидну розбіжність між політичними деклараціями з цього питання і реальною політикою. Однак на відміну від подібних розбіжностей, що фіксувалися за режиму В. Януковича і зводилися до декларування рівності усіх Церков та однозначної підтримки лише УПЦ, нинішня влада декларувала та декларує свою національновідому позицію з цих питань і зацікавленість у їх розв'язуванні, але не за рахунок власних зусиль по організації спільної роботи з Церквами та українським суспільством, а покладаючись на сили, які можуть вплинути на ситуацію в Україні з-за кордону – Вселенську патріархію, інші древні східні патріархати, Всеправославний собор тощо [11; 12; 13; 21;5;6;4].

Оскільки сталі механізми надання автокефалії тій чи іншій православній церкві у світовому православ'ї відсутні, а різні підходи до розв'язання проблем, пов'язаних із наданням цього інституційного статусу ряду церков призводили до загострення у стосунках між Вселенською та Московською патріархіями аж до їхнього розриву, загрожуючи єдності світового православ'я, всі з надією очікували активної ініціативи у розв'язанні «українського питання» від Константинопольської церкви. Тим більше, що повністю солідаризувавшись із владою Російської Федерації, Руська православна Церква постійно демонструвала (та демонструє і тепер) свою рішучість у питанні протистояння втручанням Вселенського патріарха у розв'язання міжправославних протиріч в Україні та утворенню єдиної Автокефальної Православної Церкви..

За таких обставин настирливе бажання Української держави та готовність до перемовин національно орієнтованих православних Церков України якраз і послугували формальною підставою для виявлення відповідної ініціативи з боку Вселенської патріархії. Однак, в той час, оцінюючи позицію влади у питанні розв'язання міжправославних протиріч в Україні, Вселенський патріарх Варфоломій не бачив активності влади в згаданому напрямку. Натомість на посаду глави УПЦ замість померлого митрополита Володимира (Сабодана) при мовчазній згоді держави та у відповідності з побажаннями Московської патріархії обираються проросійські налаштовані архієреї. Переговори про організаційне об'єднання УПЦ КП та УАПЦ у 2015 році також провалюються, на що влада навіть не реагує. До Всеправославного собору 2016 року з приводу надання автокефалії православним в Україні звертався не глава держави, а парламент, точніше кажучи, більшість парламенту, оскільки значна кількість народних обранців категорично не підтримують цю ідею і про це добре відомо Вселенському патріарху [18]. З відома президента парламент в той час не прийняв навіть очевидно потрібного країні законопроекту, який створив би механізм легітимного переходу православних в Україні із однієї юрисдикції в іншу, що безумовно спрацювало б на користь національно орієнтованих Церков, і, насамкінець, ведення переговорів з Вселенською патріархією з цих питань було доручено уповноваженому як ніколи державному органу у справах релігій – відповідному департаменту Міністерства культури України, який при усьому бажанні не може асоціюватися в переговорному процесі з Урядом України. Сказане дає право резюмувати, що попри багаторазове декларування до минулого року владою свого бажання допомогти православним в Україні розв'язати існуючі у їхньому середовищі протиріччя та досягнути бажаного для них канонічного інституційного статусу, ситуація у цій царині, починаючи з 2014 року не лише не покращилася, а навіть суттєво погіршилася. Усі позитивні кроки влади в галузі державної підтримки розвитку релігійного життя на сьогодні зводилися лише до намагання нормативно забезпечити процеси повнішого розвитку в Україні релігійних свобод, що очевидно було абсолютно недостатнім для розв'язання «українського православного вузла».

В час війни з Росією, Україні не було жодного сенсу сподіватися на поблажливість до православних українців з боку Московської патріархії, яка повною мірою підтримує агресію Росії проти України, ініціює і виправдовує її з допомогою сумнівних богословських побудов. Тому було очевидним те, що шлях до незалежнення православних в Україні лежав через Вселенську патріархію. На цьому напрямі були сконцентровані усі зусилля Української держави. При цьому зазначимо, що саме від неї мала виходити і вийшла ініціатива і саме держава, і народ забезпечили участь національно орієнтованих православних церков у цьому процесі та убезпечили його від можливого превалювання приватних інтересів окремих керівників цих Церков над інтересами православного народу України.

Шлях до здобуття суб'єктності нашими православними та іншими Церквами пройшов через їх об'єднання, створення єдиної Православної Церкви України, отримання Томосу та здобуття канонічної незалежності – автокефалії.

Україна успішно реалізувала єдиний правильний шлях розв'язання кризи в українському православ'ї, а відтак і нормалізації розвитку усього релігійного середовища об'єднанням усіх православних віруючих у межах єдиної Помісної Православної Церкви в Україні. Її становлення успішно відбудеться не лише завдяки отриманому Томосу, солідарності віруючих громадян, а й за активної участі в цьому процесі Української держави. Виходячи з політичних

міркувань та спираючись на канонічно-правову основу облаштування життя православних церков, а також на історичну традицію, Українська держава може і зобов'язана надати ефективну різноманітну підтримку православним громадянам своєї країни у розв'язанні міжправославних протиріч і утвердженні незалежного статусу їхньої об'єднаної церкви. Для держави розв'язання цих питань є важливим як з точки зору забезпечення громадянського миру загалом у суспільстві, так і з міркувань відповідності форми облаштування православної церкви політичному статусу української нації. Українська держава повинна взяти на себе медіаторські функції з організації процесу примирення та об'єднання православних в Україні та ініціювати визнання всіма бажаного для об'єднаної Церкви її канонічно-правового статусу.

Література

1. Автокефалія Української Церкви // Трибуна – 1919. – №3. – с. 3. 1
2. *Антоній (Паканич)*, єпископ. Поместные церкви и церковное единство. Несколько слов о церковной автокефалии // Труды Київської Духовної Академії. -№ 8.- 2008. – с. 23 – 32.
3. *Бурега В.* Присоединение Киевской митрополии к Московскому Патриархату в 1686 году // Печерський Благовісник. Журнал Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври. – К.: «Пролог», 2007. – №1 (7) – с. 26-34.
1. Виступ Президента України з нагоди Дня хрещення Київської Русі. – 28 липня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-z-nagodi-dnya-hreshennya-kiyivskoyi-ru-3>
2. Виступ Президента України на зустрічі з Всеукраїнською радою Церков.- 28 липня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-zustrichi-z-vseukrayinskoyu-ra-35728>.
3. Виступ Президента України на урочистостях з нагоди 50-річчя служіння на Київській кафедрі Святійшого Патріарха Філарета. – 12 травня 2016 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-urochistostyah-iz-nagodi-50-ri-37089>.
4. *Волюшук Ю.* Відродження Української Автокефальної Православної Церкви в роки Другої Світової Війни // Ідея Помісної Православної Церкви в Україні в ХХ ст.: історичний, канонічний та богословський аспекти: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 90-річчю першого та 70-річчю другого відродження Української Православної Автокефальної Церкви. – Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2011. – с. 217-224.
5. *Євсєєва Т.* Боротьба Директорії УНР за церковну самостійність: український, загальноправославний та всехристиянський контексти. [Електронний ресурс]. /Тетяна Євсєєва //Релігія в Україні. – Режим доступу : <http://www.religion.in.ua/main/history/25836-borotba-direktoriyi-unr-za-cerkovnu-samostijnist-ukrayinskij-zagalnopravoslavniy-ta-vsexristiyanskiy-konteksti.html>.
6. *Заремба Є.М.* Православні богословські проекти майбутнього Церкви в Україні / Є.М. Заремба // Гілея. – Випуск 123. – 2017. – с. 250-253.
7. *Заремба Є.М.* Автокефалія православних в Україні як безальтернативний вихід з міжправославного конфлікту / Є.М. Заремба // Практична філософія.-№4.-2017. – с. 55-64
8. Звернення Президента України до Собору єпископів Української православної Церкви. – 13 серпня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-do-soboru-episkopiv-ukrayins-33445>.
9. Звернення Президента України з нагоди Дня хрещення Київської Русі. – 28 липня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-z-nagodi-dnya-hreshennya-kiyivskoyi-ru-33338>.
10. Звернення Президента України з нагоди Дня хрещення Київської Русі. – 28 липня 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-z-nagodi-dnya-hreshennya-kiyivskoyi-ru-42598>.
11. *Колот С.* Роль державної влади у набутті автокефалії Помісними Церквами: Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата богослів'я / Київська православна богословська академія – К., 2008. – 274 с.
12. *Лотоцький О., проф.* Автокефалія. Нарис історії автокефальних церков: в 2-х т. /Олександр Лотоцький. – Варшава, 1935. – Репринтне вид.: К.: Вид.Української Православної Церкви Київського Патріархату, 1999. – Т. I: Засади автокефалії. – 207 с.
13. Майдан і Церква. Хроніка подій та експертна оцінка. Видання друге / Українська асоціація релігієзнавців / За заг. ред.д. флос. Н. Филипович Л.О. і канд. філос. Н. Горкуші О.В. – К.: Самміт-Книга, 2015. – 656 с.: іл.

14. Модернізація України – наш стратегічний вибір. Послання Президента України до Верховної Ради України. – К.; 2011. –432 с. 270
15. Президент подякував ВР за звернення до Варфоломія I щодо автокефалії Православної церкви в Україні -[Електронний ресурс]. // РІСУ.– Режим доступу в Інтерн.: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/state/church_relations/64413/
16. Преловська І. Пінський Собор УАПЦ 8 – 10 лютого 1942 року та його наслідки (до 70-ї річниці Собору) // Історія релігій в Україні: науковий щорічник / упоряд. О.Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. – Л.: Інститут релігієзнавства – філія львівського музею історії релігій; вид-во «Логос», 2002. – Книга I. Частина I: Історія. – с. 623-628.
17. Релігія, Церква, суспільство і держава: два роки після Майдану (інформаційні матеріали). К.: Центр Разумкова, 2016. – 44 с.
18. Різдвяне привітання Президента України . – 6 січня 2015 року. [Електронний ресурс]. // РІСУ.– Режим доступу:
19. Степовик Д. Патріарх Мстислав: Життя і архіпастирська діяльність. – К.: Мистецтво, 2007. – 448 с.: іл.
20. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо остаточного подолання негативних наслідків тоталітарної політики колишнього Союзу РСР стосовно релігій та підновлення порушених прав Церков і релігійних організацій» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу в Інтернеті: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/lavs/show/279/2002/>

Е.М. ЗАРЕМБА. СУБЪЕКТНОСТЬ ПРАВОСЛАВНОЙ ЦЕРКВИ В УКРАИНЕ КАК ЦЕЛЬ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ У «ПРАВОСЛАВНОМ ВОПРОСЕ».

Статья посвящена философско-религиоведческому анализу разрешения межправославного конфликта в истории новейшей Украины, участия государства в этих процессах. Объединение православных церквей в единую церковь – это результат реализации мирового опыта, достижений зарубежной и украинской православной теологии, а также участия органов власти при строжайшем соблюдении ею действующего законодательства Украины. Исследовано положительную роль Украинского государства и украинского политикума в примирении православных юрисдикций и становлении единой Поместной Православной Церкви в Украине как важнейшего атрибутивного признака украинской государственности.

Ключевые слова: патриархат, автокефальная церковь, каноны, автономная Церковь, поместная Церковь.

E.M. ZAREMBA. THE SUBJECTIVITY OF THE ORTHODOX CHURCH IN UKRAINE AS A PURPOSE OF STATE POLICY IN THE ORTHODOX QUESTION.

The article is devoted to the philosophical and religious analysis of the solution of the inter-Orthodox conflict in the history of modern Ukraine, the participation of the state in these processes. The unification of Orthodox churches into a single church is the result of the implementation of world experience, the achievements of foreign and Ukrainian Orthodox theology, as well as the participation of the authorities in strict compliance with its current legislation in Ukraine. Investigated a positive role of the Ukrainian state and Ukrainian politics in reconciliation Orthodox jurisdictions and the formation of a single Local Orthodox Church in Ukraine as an important attribute Ukrainian statehood.

Key words: patriarchate, autocephalous church, canons, autonomous church, local church.